

Könyvbemutató az Ormánságban

2002. szeptember 28-án rangos esemény színhelye volt a sellyei Draskovich-kastély: itt került sor Temesi Mihály **Az Ormánság nyelvjárása (1939–1949)** című posztumusz monográfiájának bemutatójára és az ez alkalomból megrendezett tudományos ülésre.

Az ormánsági kisvárosban már hónapokkal előbb megkezdődött a fölkészülés. Anyanyelvi- és rajzpályázatot hirdetett a Kiss Géza Általános Iskola a sellyei és a környékbeli iskolák tanulói számára. Volt nyelvjárasi szövegmondó verseny, pályamunkák készültek a nyelvjárás tipikus jellemzőiről: a hangtani, alaktani sajátosságokról; a gyerekek gyűjtötték a tájszavakat, szófordulatokat; illusztrációk készültek már megjelent nyelvjárasi szöveggyűjtemények anyagához. Volt vetélkedő az Ormánság községeiről, népéről, nyelvjárásáról. A pályázatokon induló tanulóknak Káczás Szilvia, Mészáros Gyuláné, Pelenczeiné Czupy Rózsa, Répásné Hegedűs Katalin tanárok, valamint az iskola igazgatónője, Cserneczky Istvánné adott segítséget.

Temesi Mihályt tanára, az egykori pécsi Erzsébet Tudományegyetem tudós professzora, Klemm Antal az 1930-as években buzdította arra, hogy kutatási témául válassza az Ormánság nyelvjárását. Ehhez a munkához kiindulópontul szolgált későbbi feleségének, az ormánsági Tomanóczy Jolánnak doktori disszertációja 1940-ből, **Hirics ormánsági község nyelvjárásának hangtana** címmel.

Az anyaggyűjtést Temesi Mihály 1939-ben kezdte el, és egy évtizeden át 1949-ig csaknem folyamatosan, rendszeresen végezte. Kezdetben csak szavak, később már összefüggő szövegek lejegyzésére is sor került, a mindennapi beszéd különféle témaköreiből. A hallottak hű és pontos rögzítését segítette, hogy 1942-ben Temesi Mihály feleségével együtt részt vett Hegedűs Lajos ormánsági beszédfelvételeinek az elkészítésében. A szó- és szöveggyűjtés kezdetben csak Hiricsben és közvetlen közelében folyt. Az ott szerzett tapasztalatok indították arra, hogy rögzítse az akkori élő nyelv területi tagoltságú változatait az Ormánság településein. Két év gyűjtés (1947–1949) anyagából készült 1967-ben az *Ormánsági nyelvatlasz* című adattár.

A kutatások gyümölcse a jelen posztumusz kiadott könyv, melynek kézírata 1986-ban készült el, majd az MTA könyvtárának kéziratárába került 873 szöveg- és térképlap terjedelemben és 110 saját fényképmelléklettel. 1998-ban, a Temesi Mihály halálának tizedik évfordulójára rendezett emlékülésen fogant meg a szellemi örökösökben a gondolat a kézirat kiadásáról, hogy – a többihez hasonlóan – a nyelvjárasi monográfia is elfoglalja méltó helyét a nyelvtudományban. A kézirat lektorálását Dezsőné Zemplényi Veronika, Pesti János, valamint Székely Gábor, a szerkesztést Pesti János és Szűcs Tibor végezte. A kötet kiadását segítette a Pécs-Baranyai Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Sellye Város Önkormányzata, az Ormánságfejlesztő Társulás, valamint a Pécsi Tudományegyetem. A kiadás nyomdaköltségeit az Oktatási Minisztérium pályázatán nyert 800 000 Ft-ból, valamint a Temesi család pénzbeli hozzájárulásából sikerült fedezni.

Az Ormánság szívében, Sellyén megrendezett könyvbemutató-ünnepséget a sellyei Kiss Géza Általános Iskola diákjainak műsora nyitotta meg, ormánsági népdalok és népmesék előadásával; bemutatkozott az iskola citerazenekara is. A műsort Szabó Jenőné szervezte, a konferáló Kalla Julianna volt. Előadásuk után Nórántné dr. Hajós Klára, Sellye polgármestere és Bokor Béla, a Baranya Megyei Közgyűlés alelnöke köszöntötte a megjelent vendégeket. Mindketten hangsúlyozták nemzeti kultúránk, szellemi értékeink ápolásának fontosságát, hiszen így őrizhetjük meg nemzeti identitásunkat az Európai Unió tagjaként.

A tudományos tanácskozás előtt Pesti János könyvjutalmakat adott át a könyvbemutatóra kiírt rajzpályázat, valamint a vers- és prózamondó verseny győzteseinek. Jutalomban részesültek: Sebes Sarolta, Kemsei Klaudia, Kátai Alexandra szövegmondásáért; Papp Zsófia, Seitz Anett, Dudás Viktória, Pál Emese, Danku Diána, Pandur Barbara, Kisfalvi Ivett az ormánsági nyelvjárás értékeiről készített pályamunkájáért; Ferencsics Dániel, Pál Emese és Klepe Richárd rajzaiért vehette át az Alexandra Kiadó adományát, **Az ördögszántotta hegy** című népmondagyűjteményt. Az or-

mánsági vetélkedő győztese a „Söllei jányok” csapata: Pál Emese, Sebes Sarolta, Dudás Viktória és Kisfalvi Ivett.

A tudományos értekező első előadója Kiss Jenő akadémikus, a Magyar Nyelvtudományi Társaság főtárgyvezetője volt, aki a könyvbemutató napját az Ormánság ünnepének, Temesi könyvét pedig életmentő munkának nevezte. Rámutatott arra, hogy a nyelvészprofesszor tökéletes éleslátással ismerte fel a nyelvjárás lejegyzésének szükségességét; precíz adatgyűjtésével, más tájnyelvek adatainak összevetésével, a magyar dialektológia legfrissebb fejleményeinek leírásával nívós munkát hagyott maga után.

Szűcs Tibor egyetemi docens Temesi Mihály nyelv tudományi tevékenységének felvázolásakor rámutatott az életmű rendszerszerűségére, s e könyvet szintézisnek, a szerző főművének nevezte. Kiemelte azt, hogy a szerző, aki nem volt ormánsági, újból és újból visszatért a dialektológia tanulmányozásához, szívén viselte az ormánsági nyelvjárás kutatását.

Székely Gábor egyetemi adjunktus a könyv szerkezetéről tartott előadást, s rámutatott arra, hogy a kötet fele részben hangtani, másik fele alaktani és mondattani adatokat, megállapításokat tartalmaz. Az előadó megemlítette a szerző által készített nyelvjárás térképek és a bibliográfiai jegyzék értékét.

Pesti János nyugalmazott főiskolai docens szerkesztői tapasztalatait osztotta meg a közönséggel, s arra a kérdésre adott választ, vajon mi, az olvasók milyen területen hasznosíthatjuk a monográfiát. Felhívta a figyelmet a könyvnek a gyakorlati életet szolgáló, kultúrahordozó voltára, mely felélénkítheti a tudomány és a pedagógusok párbeszédét.

Az ünnepi alkalom fénypontjaként Temesi Mihályné Tomanóczy Jolán és a szerző tanítványa, Dezsőné Zemplényi Veronika nyugalmazott egyetemi adjunktus közös előadása következett. A szerző felesége és gyűjtőtársa élményszerű elbeszéléséből hallhattunk a nyelvjárás adatgyűjtéséről, amit az ott megjelent egykori adatközlők bemutatkozása még hitelesebbé tett; valamint arról, hogy a 43 ormánsági község református lelkészei hogyan segítették az adatközlők kiválasztását, és biztosították a feljegyzések elkészítéséhez szükséges megfelelő körülményeket. Dezsőné Zemplényi Veronika hangsúlyozta, hogy Temesi Mihályt a gyűjtés során közösség vette körül, jól ismerte az ormánsági embereket, s tanári működése során a népi kultúra megismerésére, a népnyelv tanulmányozására ösztönözte hallgatóit, munkatársait. (L. MNy. 2002/2. 249–50.)

A tudományos értekezés zárásaként munkatársak, barátok, tanítványok emlékeztek Temesi Mihályra: Bokor Béla, Guttmann Miklós és Rónai Béla a szerző humanitását és a nyelv tudomány szolgálatában végzett feltétlen és lelkiismeretes munkáját méltatták. A változatos programot Temesi Mihályné személyes hangú köszönőszavai zárták.

(A könyv megvásárolható a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának könyvesboltjában [Pécs, Ifjúság u. 6.]. Ára: 3980 Ft.)

Figler Csilla